

الکیر و الاکر

آیدہ ایکی مرتبه نشر ایدیلور دینی، ادبی، عامی و سیاسی
مجلهء اسلامیہ در.

محرر و صاحب امتیازی: ملا عالم جان البارودی.

فهرست:

۴ و ۵ نچی سانلرنک فهرستی:

- ۹۷ تفسیر. ملا عالم جان البارودی.
۱۰۰ حدیث. ملا عالم جان البارودی.
۱۰۴ مفتی محمد عبدہ درس لرنندن.
۱۰۸ علم السیر و المغازی. یعقوب آدوتی.
۱۱۰ عرب تلی، معلقات عشر اصحابی. زکی-
اور ازابی.
۱۱۸ اشعار حکمیہ. زکی اور ازابی.
۱۱۹ تاریخ و آنی یسار و اصولی. خواجہ -
عبد البدیع.
۱۲۴ چناق قلعه حقندہ. «بولدر» دن.

- ۱۲۹ تفسیر. ملا عالم جان البارودی.
۱۳۱ حدیث. ملا عالم جان البارودی.
۱۳۵ اجتهاد حقندہ. محمد نجیب ٹونٹاری.
۱۴۲ علم السیر و المغازی. یعقوب آدوتی.
۱۴۶ باب الفتوی.
۱۵۳ مراسلات.
۱۵۴ عرب تلی، معلقات عشر. زکی اور ازابی.

قران.

مکتبہ

۱۹۱۵

اداره دن اعتذار:

مطبعه ده اصلاحات بولو سببلى بر نيقدر و قتلر اشلامدكندن
بو سانلر وقتندن كيچكوب چقدى.

اداره دن:

دينى و ادبى، علمى و سياسى الدين و الادب مجله سى ۵ نچى سنه
دواميه سنده، اوزينك معتدل مسلكنده انشاء الله دوام ايده چكدر.
مجله نك اجمالى و عمومى فهرستى بو با بلردن عبارتدر: قرآن كريمك
مرتب ترجمه و تفسيرى. احاديث شريفه: ترجمه و شرحلى. باب
الفتوى: خلق آراسنده واقع بولا تورغان مهم مسئله لرده جوابلر.
اجتهاد و تقليد نك معنالى بوگنا متفرع مسئله لر. سنت و بدعتلر:
سنتلر نك بيانى، آراء زده ديندن صانالوب يورگان بدعتلر گه تنبيه.
سير و تراجم: رسول الله عليه الصلاة والسلام واصحاب كرام
و بشقه سلف صالح نك سيرتلىرى، و خدمات دينيه لرى. تربيه و تعليم:
مكتب و مدرس سله لرده تربيه و تعليم اصوللرى. اماملر احوالى حقنده
ملاحظه لر. احوال مليه: ملت نك دينى و اجتماعى حاللر نده فكر و ملا-
حظه لر. تقرير و انتقاد: عموما مهم ياگا اثرلر حقنده و بالخصوص
درس كتابلرى توغروسنده تقرير و محاكمه لر. مقالات: علمى و ادبى
و سياسى مقاله لر. اشعار: اخلاقى و ادبى شعرلر. حكمتلى سوزلر
عبرتلى واقعه لر. محرر نك سياحت نامه سى.

اشبو با بلردن چيشتن ياز و جيلار نك مقاله لرى مجله نك مسلكينه
موافق بولغانلرى مع الممنونيه درج ايدلور.
مجله نك يىلق آبونيه سى ۳ صوم، يارتنى يىلق بر صوم ۵۰ تين.
نسخه سى ۱۵ تين. اداره گه يبارله چك خط و مقاله و آقچه لر
بو آدريس برله يبارلور گه تبوش:

Казань,

Мулль Галимджану ГАЛЪЕВУ

الکذیر والاکذب

۴ نجی سان ۱۳۳۳ سنه ربیع الآخر ۲۴ چہار شنبہ ۱۹۱۵ سنه ۲۵ فیبرال

تفسیر .

وَإِذَا لَقُوا الَّذِينَ آمَنُوا قَالُوا آمَنَّا وَإِذَا خَلَا بِعَضُومِهِ
إِلَى بَعْضٍ قَالُوا أَتُحَدِّثُونَهُمْ بِمَا فَتَحَ اللَّهُ عَلَيْكُمْ لِيُحَاجُّوكُمْ بِهِ
عِنْدَ رَبِّكُمْ أَفَلَا تَعْقِلُونَ ﴿٧٦﴾

أَوَلَا يَعْلَمُونَ أَنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ مَا يُسِرُّونَ وَمَا يُعْلِنُونَ ﴿٧٧﴾ وَمِنْهُمْ
أُمِّيُونَ لَا يَعْلَمُونَ الْكِتَابَ إِلَّا أَمَانِيَّ وَإِنْ لَهُمُ الْإِيطْنُونَ ﴿٧٨﴾
فَوَيْلٌ لِلَّذِينَ يَكْتُبُونَ الْكِتَابَ بِأَيْدِيهِمْ ثُمَّ يَقُولُونَ هَذَا
مِنْ عِنْدِ اللَّهِ لِيَشْتَرُوا بِهِ ثَمَنًا قَلِيلًا فَوَيْلٌ لَهُمْ مِمَّا كَتَبَتْ
أَيْدِيهِمْ وَوَيْلٌ لَهُمْ مِمَّا يَكْسِبُونَ ﴿٧٩﴾

وَإِذَا لَقُوا الَّذِينَ آمَنُوا قَالُوا آمَنَّا وَإِذَا خَلَا بِعَضُومِهِ إِلَى بَعْضٍ قَالُوا
أَتُحَدِّثُونَهُمْ بِمَا فَتَحَ اللَّهُ عَلَيْكُمْ لِيُحَاجُّوكُمْ بِهِ عِنْدَ رَبِّكُمْ أَفَلَا تَعْقِلُونَ .
ترجمہ: آنلار (یہودنک بعضیلری نفاق ایدوب) مؤمنلرگہ
بولقغانده ایمان کلتوردک دیلر، اوز آرا اولاق بولدقلارنده: (باشقہ لاری)
اللہ سز گہ بلدر گان اشنی (توراتده غی نعت محمدی نی) سویلا یسزمو

(سويلا ماگز سويلارسه گز) الله قاشنده آنك برله سرگه حجت تورغوزورلار آك بولگز» ديو آنلرغه تنبيه ايدرلر .
اولا يعلمون ان الله يعلم مايسرون وما يعلنون .

ترجمه: آنلار الله نك ياشيريني و آشكاره نى بلد كيني بلمايلرموني؟
ومنهم اميون لا يعلمون الكتب الامنى وان هم الايظنون .
ترجمه: آنلار نك بعضلى بيك نادانلار الله نك كتابندن قورى اميدلردن باشقه نى بلمايلر اعتقادلى بارى ظن و خيالغنه .
فويل للدين يكتبون الكتب بايديهم ثم يقولون هذا من عند الله ليشتروا به ثمنا قليلا فويل لهم مما كتبت ايديهم وويل لهم مما يكسبون
ترجمه: اوزلرندن چيقاروب كتاب يازوب دنيا فائدهسى ايجون، آز آفچه آلور ايجون (اوزلرندن چغارغان حكملرنى) بوالله طرفندن ديوب نادانلارنى آلد او چيلارغه الوغ او كنجدر .
آنلارغه قوللى يازغان نرسه لردن ده او كنج، يوناتكان (دنيا) ماللرندن ده او كنجدر .

ايضاح و تفسير:

يهوديلردن بعضلى مسلمانلارغه يولقغانده نفاق ر و شنچه ايمان اظهار ايتكانلر . مسلمانلرنك شوكتلرندن قورقوب، بعض دنياوى فائده لرغه وسيله ايتوب اوزلر نى مسلمان صورتنده كورستكانلر .
لكن اوز آرا يهود دينندن آيورلماغانلار باشقه يهوديلر برله اوچراشقانده آنلار بونلرنى، تورات سرينى، آنده غى محمد صلى الله عليه وسلم نك صفت و روشينى و آنك حق پيغمبر ايد كينه بولغان اشارتلىرى مسلمانلرغه بلدرودن طيغانلار، اول سرلرنى يشرين توتوبابنده تنبيهلر قيلغانلار . مسلمانلرغه بلدرسه گز قيامت كوننده الله

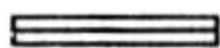
حضورنده سزنی بله نوروب انکار ایتدکگز و خلوص قلب ایله ایمان کیلتورماو گز ایچون اویاتلی ایدرلر، دیگانلر.

یهودیلارنک بو اشلری چیکسز جهالت و سفاهتدر. الله تعالی آنلارنک هر اشلرینی: یاشرین و آشکاره سینی آنیق بله در. آنلار بلدرسه لرده بلدرمه لرده اللهنک علمی قیامتده ظاهر بولاچاق. آنلار بو اشلری و حقنی یاشیرولری سببلی محجوب و معذب بولاچاقلاردر. آنلارنک بعضلری چیکسز نادان و چن کتاب الله دن غافل بولوب باری قوری امید، تقلیدی بر خیال بر له گنه قناعت قیلغانلار. ملالاری اوزلرندن چیقاروب دنیا فائده سی ایچون بونلرنی آلداب الله حکمی دیو اشاندرغانلار بونلارده اوزلری درست علم حاصل ایتماینچه کتاب الله نی یخشی آگلا ماینچه نفسانیتلی عالمترینک سوز رینه اشانوب و آلدانوب ضالته قالغانلار. شول روشلی عالملری نفسانیتلری و خطا فتوالاری سببلی، جاهل لری یخشی نظر و تفتیش ایتماینچه قوری تقلیدکه قناعت ایتولری سببلی هلاک بولغانلار.

بنی اسرائیلنک بو حاللرندن مسلمانلارغه ده الوغ عبرت باردر. فخر رازی ایته: الله تعالی بو آیتلرده دورت تورلی یهود قومینی بیان ایتکان (۱) عالملری حقیغه کونولمگانلر وهم اوز تیلاکلری و فتنجه کتاب الله نی اوز گارتوب عوامنی آلدانلر.

(۲) منافقلا (۳) ایمان روشینی اظهار ایتکوچی منافقلاغه جدال ایتکوچیلر. (۴) صوغنی آیتده ذکر ایدلگان هیچ نرسه آگلامغان، ملالاری نی آلداسه شوگا اشانوب یورگان، یخشی فکر و نظر یورتمگان نادانلار. بوامه محمدیه دهده بونلر کبی آزغان فرقه لر بار، خلقنی آلداغوچی نفسانیتی بر له خطا فتوالار بیرگوچی حق

ظاهر بواغان اورنده آندن منع ايتكوچي عالمير، كامل اعتقاد ايتماينچه احكام الهيني احترام و قبول قيلماينچه نفاق بر له گنه اسلام صورتنده يورگو چيلر، تيوشنچه علم حاصل ايتماينچه الله بيرگان عقل و فكريني كر گنچه استعمال قيلماينچه هر ايشتكان سوزگه اشانوب هر تورلي و يرلگان تورلي اميدلرگه طيانوب ديني و آخرتي توغريسندنه طنچ يورگوچي نادانلرگمان و تقليدكه قناعت ايتكوچي عاميلر باردر. بس كر كدر كم هر قايو مسلمان اوزينك ديننده بصيرت حاصل ايتسون هر اشنده اهلندن حق و صوابني ايزلاسون اللهنك قانونيني احترام ايتسون عالم اوز علمينه جاهل اوز حالينه قناعت ايتماسون. ملاعالم جان البارودي.

حديث.

۵۶ الدُّعَاءُ لَا يَرُدُّ بَيْنَ الْأَذَانِ وَالْإِقَامَةِ . حديث صحيح رواه احمد و ابوداود و الترمذي و النسائي و ابن حبان عن انس بن مالك رضي الله عنه و رواه ابو يعلى بلفظ «الدُّعَاءُ بَيْنَ الْأَذَانِ وَالْإِقَامَةِ مُسْتَجَابٌ فَادْعُوا» و الحاكم بلفظ «الدُّعَاءُ مُسْتَجَابٌ مَا بَيْنَ النَّدَاءِ وَالْإِقَامَةِ» . ترجمه: اذان بر له اقامت آراسنده دعا قاي تار لمز . قبول ايدلور .

شرح و ايضاح:

دعاده ايك الوغ شرط قلبنك نچكاروي و صنماقيدر قلب آنداي مونداي تشو بيشدن بوشانوب نچكالك و توبانلك بر له الله غه يونالسه شول حالده قيلنغان تيبلاكنك قبول بولمقي اميدلدر . قلبنك بوشانوب

نېچكاروى تورلى سبيلردن ممكن بولادر. كاها وقت، كاها اورن
 كاهاكشى بواشكه تاثير ايتە. جمله دن برسى اذان برله اقامت آراسيدر.
 دينينه اعتقادلى و اخلاصلى و سلامت قلبى آدم منارە باشندن اللهنك
 عظمتىنى، وحدانيتىنى، محمدنك (صلى الله عليه وسلم) حق پيغمبر لكىنى
 اللهنك رضالقى روشنچە بولغان عبادتكە و نجاتقە چاغرلونى، كوركام
 و خلوص و شوق ايله قچقرلغان تاوشدن ايشدە، جاني راحتلانوب،
 بوشعار اسلامنك اعلان ايدلويىنە قو انوب دينينه محبت و عبادتكە
 رغبت حسى اويانە، شوقى آرتە شغللر ينى تاشلاب بندە لك وظيفە سىنى
 اوتار ايچون حاضرلنە، آرولانە اوزىنى احاطە قىلغان دىناوى
 و نفسانى ماتا و قلا رىنى وقتلى تاشلاب اللهنك انداوينى طگلاب عبادتخانه
 (مسجد) كە يونالوب تيوشلى آدابلىرىنى رعايە ايدرك بالفعل فرض
 نمازنى اوتار گە منتظر بولا. مونه بو كىمسە اللهنك دينىنى احترام
 ايتكان، آنك شعار و آداينى رعايە ايتار گە كىرشكان، حسلى و صاف
 وجدانلى و پاك اعتقادلى، اللهغە اشانغان، وبتون كوگلى برله آگا
 يونالكان مسلمان اللهنك حضورنده رحمت اميدى ايله اولتوره.
 موگا دعانك نق وقتى كلكان، ايسينه تشكان تىلاكلىرىنى، دىنى و دىناوى
 حاجتلىرىنى ربندن تمام اشانوب سوراسين. ربندە هيچ سارانلق
 كورماز مرادى انشاء الله حاصل بولور. امادعانك آداينه رعايە
 ايدلمسە، كوگل بوشانوب اللهغە خشوع وانكسار ايله يونالمسە،
 سوراب قارايىم قبول بولسە بولور، بولمسە خىرلى بولسون دىكان
 كىي بر حركتدە بولونسە بركت توغماز چونكە قىلغان تىلاگى دعا
 بولوب يىتمكان بولور. موندای دعا روشينك قبول ايدلماوى
 و حديثدە شبهه كتور مايدىر.

۵۷ امط الأذى عن الطريق فإنه لك صدقة رواه البخاري في

الادب المفرد عن ابي برزة رضى الله عنه. حديث صحيح.

ترجمه: يولدن اوڭغايىسز نرسه نى دفع قيل بواش سنك ايچون صدقه بولور.

شرح وايضاح

خلق يولدن يوررگه اوڭغايىسز وزيانلى نرسه نى يبارو اول يولنى توز ايتو خلقغه فايده تىكرودر.

اماطه ميل معناسنده ارلان ميظ كلمه سندن مأخوذدر. چيتكه يبارمك ترجمه سنده در. شونك ايچون خلقغه مال بيرو حكمنده بولوب صدقه حسابنده ثوابلى اشدر. يولده غنى هر تورلى (تاش، يغاچ، بلچراق، جقر كىي) يوررگه زيانلى نرسه لرنى دفع ايتمك صلاح عامه ايچون كر كلى نرسه لردر.

موندای توز كلك اشلرگه هر كم اوزر غبتي برله قزقمق وترشمق تيو شدر. لكن خلقده اجتماعى اشلرده غفلت و مساهله كوب بولغانغه حكومتك تكليفينه محتاج بولالار هر قايو حكومت اوزينك مملكتينه مناسب بولغان اصول اوزره خلقنى تكليف ايتوب يوللرنى وسائر عامه ايچون كرك بولغان اشلرنى اشلاته و كر كنجچه توز ايتدر.

الكده اسلام حكومتلرنده يلغه لارنى قازو، آرچو يوللارنى توز ايتو كو پرلر صوغو بتون خلقنى قوشوب اشلاتو روشچنه بولغان. بعض اورنلرده بر مناسب مقدار آقچه ييغوب مخصوص عمله دن اشلاتدرلگان. صوك زمانلارده دنيانى اصلاح يوللرى آچيلغاچ، مدنيت اسبابلى كو بايگاچ خلقدن آقچه ييغوب ايچندن مخصوص مؤكل (روسيه ده «زيمستوا» عنواننده) آدملىر هياتى سايلاب مصالح عامه گه صرف ايتو يولى مقرر ايدلگان.

بو ترتیب باشقه اشلردهگی کبی آزماز سوؤ استعمالنی متضمن بولسه ده عموماً باقغانده مملکت ایچون فائده لی بناء علیه شریعه اسلامیه نظر نچه ده ممدوح عمل بولسه کرک. شول هیأت همه خلق طرفندن بالو کاله عام والوغ یوللر نی وسائر حوایج عامه نی اصلاح ایتهلر شونلقدن هیأه مذکوره گه آقچه بیر گوچیلر اشبو حدیث مضمون نچه یولدن اطاطه اذا قیلو ثوابینه مصداق، اجرینه مستحق بولسه لار کرک.

شهر ایچندهگی بیاولی و آتلی یوللر نی توز ایتوده اشبو حدیث گه داخلدر. شونک ایچون هر قایو مسلمان حکومت کو چلاوندن پالیسه قور قوتوندن باشقه اوق یوللر نی توز ایتمک تیوش، قار لارینی کورهمک، بوز لارینی چابمق، آباق تایماسلق ایتوب قم، کل کبی نرسه لر سیمک، بلچراقدن آرتمق چقر لارینی کوممک، تیگوز لمک تیوشدر.

بو خدمتلر نی هر کم اوز دینی او ز وجدانی بر له او تامک تیوش ایسه ده ادبلر ده غفلت و مساهله بولغانغه کوب وقتده ضبطیه (پالیسه) مأمور لرینک تنبیه لرینه حتی تخویقلرینه و مجازاتلرینه محتاج بولالار. آنلارنک بو بابده غی تنبیه و تخویقلر نی امر مشروع و مدنیت ایچون ضرور و مصالح عامه نی ساقلاو ایچون لازم بولغان حرکت و تدبیر در.

اسلام کر کلی مدنیت قاعده لرندن اصلا غفلت ایتمکان هر قایو لازم بولغان مصالح عامه گه متعلق قاعده لر نی - اجمالاً بولسه ده - بیان ایتکان. والحمد لله علی ذلك الاسلام.

ملا عالمجان البارودی.

مفتي محمد عبده حضرتلر ينك تونس ده وقتنده سويلا ديكي درس لرندن.

باشي ۳ نچي ساند.

عادتده گيچه قرائت وتعلم - اوقو او گره نو - بر له شغلنمگان
امي يغمبرينه الله تعالي قرائت بر له امر ايتدكدن صوك، اوز ينك
خالق ايكانلگن ذكر ايدوب. جمله موجوداتي خلق ايتكان يوقدن
بار قيلغان قادر مطلق سبحانه وتعالی نك قرائت بلمگان امي گه قرائت
بلدرر گه قدر تلي بولغانن آكلاتا، تلي وعقلي بولماغان جامد
قاتقان او يوشقان - قاندين، انساني حياتلي ناطق - جانلي سويلاشكو چي -
كو گلنده گي سوز لرن تلي بر له بيان ايدو چي قلوب خلق ايتكانن
بلدره درده، شول روشده يرادلغان انسانغه قرائت وعلم فضيلتلرن
اعطا فيلور غه قدر تلي ايكانلگن (اقرا وربك الاكرم الذي علم بالقلم
علم الانسان ما لم يعلم) آية كريمه سي بر له بيان فيله در. بو آيتده
قلم و كتابت علمن خاصلاب ذكر ايتمك تحرير و بيان نك فضيلتينه،
الو غ فائده لي ايكانينه تنبيه ايچوندر. قلم علمي ايسه لسان علمنده
مهارت بر له حاصل بولور. لسان علمندن سوزني آچق سويلامك
مقصودني آچق بيان ايتمك مراد بولوب، بو علمنك يا لغوز قاعده لرن
بلوديمك دگلدر. كتابت و تحرير بولماغانده علمده بو كره جه گه
اير شو ممكن بولمدقندن، لسان علمندن كتابت علمي مراد بولور
ظاهر در. ايمدي حق تعالي نك وحی ني علم بر له باشلاماق، علم ني
انسانغه تعليم و هبه فيلو چي كندو ذات مقدسي ايكانلگينه تنبيه بولوب،
تعليمني اوزينه اضافه فيلوب تكريم و مدح فيلو وي علم نك فضيلتينه

ارشاد، آنی خصوصاً قلم علمینی طلب قیلورغہ ترغیب - رغبتلندر و - بولادر.

حقیقی علم انساننی مقصودینہ ایر شودہ بصیرتلی قیلوچی، نجات گہ سبب بولغان حلق غہ ایر شدروچی بولور. راست علم نک حق و حقیقت گہ ایر شدروچی بولغانن (ومن آیاتہ خلق السموات والارض واختلاف الستکم والوانکم ان فی ذلک لآیات للعالمین) آیه کریمہ سی بلدرہدر.

ترجمہ سی: کو کلر ویرنک یرادلورلی، تلر کز، توسلر کز نک نور لیچہ بولورلی اللہ تعالیٰ نک بار لغینہ بر لغینہ علامت لر جملہ سندن در. البتہ بو عجیب و حکمتلی حالردہ اللہ تعالیٰ نک بار لغینہ بر لغینہ عالم لر ایچون علامت لر باردر. اللہ تعالیٰ بو آیه کریمہ سندنہ سموات ارض نی خلق ایدووینی، انسانلر نک حاللرن نور لیچہ قیلووینی اوزینک بار لغینہ بر لغینہ عالم لر ایچون علامت لر دیدی، جاہلر غافلر ایچون علامت لر دیب ایتمدی. ایمدی علمدہ بو قدر فضیلت و مزیت بولسہ، نور بر لہ تمثیل قیلنغان علم شہہ سز ارشاد و تبیین علمی بولادر. یعنی دنیا آخرت سعادت و نجات گہ ایر شدروچی نافع علم بولادر. حدیثلردہ، مآثور دعالردہ وارد بولغان «ترمذی ابن ماجہ نک ابوہریرہدن روایتلر ٹچہ» رسول اللہ علیہ الصلاۃ والسلام حضرتلری (اللہم انفعنی بماعلمتنی و علمنی ما ینفعنی و زدنی علما) دیہ دعا قیلور بولمش [۱] یعنی یارب بلدر دکک علم بر لہ بنی فائدہ لندر، بگا فائدہ لی علم بلدر گل و علمنی آرتدر غل دیمکدر رسول اللہ نک بو دعاسی یارب علمنی کتابگدہ بیان قیلغانگہ موافق

[۱] رسول اللہ نک فائدہ سز علمدن استعاذہ قیلوویدہ مآثور دعا سندنہ

راست علم قباغل ديمك بولادر. ينه رسول الله عليه السلام حضرتلر-
 نيك (اذا اتى على يوم لا از داد فيه علما فلا بورك لى فى طلوع شمس
 ذلك اليوم) ديدنيكى روايت ايدلمش [۲] بگا علم آرتماسداى بركون
 كيلور بولسه بوكون تو غماقده بنم ايچون بركت بولماس ايدى؛
 معناسنده بولسه كرك.

سلفلرنك اثرلرنده عالمرنك سوزلرنده علم ذكر ايدلگانده
 بز شونى آگليمز، سزده خلق تلنده علم يادايدلگانده شونى آگلى
 تورغاندر سز، كه بونلرنك علمدن مرادلرى كرك دىنى كرك دنياوى
 اشته بولسون هر بر عماده بصيرتلى آگلى بولماق، هراشنى درست
 بلوب اشلر كنه استعداد لى بولوب، اقتدار بارنچه بلگانگه موافق
 عمل قيلمقدر. «يعنى علم نافع ديب سويلانگان علم شول رو شده گى
 علم بولادر» بس بوندن ظاهر بولور: الله تعالى مدح و ثنا قيلغان،
 هدايت گه سبب بولغان حقيقى علمنك معناسى: حق و حقيقت نى آچق
 ايدوب كورستكان علم ديمكدر. بو علم گه اير شوچىنى علمينك
 خلافيه ميل ايتدرر كه نيقدر طرشقاندهده ممكن بولمى. مثلا بر كشى
 مقصودينه اير شتررداى بولنى آچق بلسه هيچ بر كم نك بو كشىنى
 بولندن ياز در ووى ممكن بولميدر. مقصودغه اير شوده بور و شده
 بولماغان علم گه چن علم ديب ايتولمى، بونداى علمنى تحصيل قيلور غه
 كو گلده درد و شوق فوز غاليميدر. اگر بز تيزر مانده مقصودغه
 اير شتررداى علمنى تابوب، بوندن اوزونراق زمانده مقصودغه

[۲] طبرانى الاوسطه، ابونعيم الحليه، ابن عبد البر العلمده،
 زهرى طريقتچه سعيدبن المسيب دن حضرت عائشه دن روايت اتمشدر.
 سندی مطعون در. شونك ايچونده مفتى حضرتلرى «روايت ايدلمش» ديه
 ضعيفه اشاره قيلمشدر.

ایر شتر ردای علمنی ده کور ساک، او لگیسن مقصودغه ایک یا قن یولدن ارشاد قیلدیغی ایچون چن علمدن حساب قیلور غه تیوشلی، صوگنی سن تیزر مانده مقصودغه یتکر مگان، مقصود یولنده لزومسن محنت و مشقت مرگه تشورگان ایچون علمدن حساب قیلما سقه تیوشلی مز. ایمدی بوسوزدن، مقصودغه ایرشوده قسقه یول بلنوب تور غانده بو یولنی تاشلاب اوزون یولغه کرک آداشو بولدقندن، بونداین یولغه وسیله بولغان علم، فی الحقیقه علم بولمای بلکه ضلالت بولوی آگلانور. اوزاق زمانده مقصودغه یتکر ردای علم، چن علم بولمای بلکه ضلالت بولسه، تحصیلنه کوب عمرار صرف ایدوبده علمدن مطلوب غایه گه بروقتده ایرشتر مگان علمنک چن علم بولماون، بلکه ضلالت بولغان سویلار گده حاجت یوق. بو کبی مقصودغه یتکر مگان نرسه نی علم دیمک، کتاب سنیت گه خواص وعوامنک علم لفظن استعمال ایتدکلی معنار غه تماما خلاف بولغان زور بر خطا بولادر.

بعضار: ادراک، قواعد و بلکه لرنک هر برینه علم دیب ایتولدکندن، یالغوز قواعدنی حاصل قیلوده علم تحصیل قیلو بولادر، بس قواعد تحصیل برله اشتغالن تحصیل علم برله شغلنو بولادر؛ دیب ایتهلر. لکن بونار قواعدنی علم دیب ایتوچینک مقصدن رعایه ایتیلر. قواعدگه علم اسمن بیروچیلر بوقاعده لر علمدن مطلوب غایه گه ایرشتر ردای بولغانده غنه بو اسمنی درست کوره لر. ایمدی بوقاعده لر نی علمنک غایه سینه ایرشترگه وسیله قیلمای، بلکه اوزارینی بالذات مطلوب ایدوب تحصیل قیلور غه کرشو، قواعدگه بیرلگان بو اسمنی موضوعسندن چغاروب اوزنسر یرده استعمال بولادر. بوقاعده بوقاعده لر علم مطلوب غه وسیله بولمای بلکه بو علمدن-

شاغل و مانع بولغان نرسه لر بولوب قالادر. بونداین شاغللر نی -
 علمدن محروم قالدرغان نرسه لر نی - علمدن حرمانغه سبب بولغانلری
 ایچون، تلاسه گز موافق اسملری برله جهل دیب آتاگز، یا که
 خواص و عوام غه معروف بولماغان بر معناچه هوا نفس گه ایاروب
 علم دیب ایتگز.

مقرر ی مفتی محمد عیبه.

مترجمی محمد نجیب توناری.

علم السیر و المغازی.

علم السیر و المغازی نیک آیرماسی، علم سیر نیک اهمیت و فائده سی،
 علم سیر نیک علوم اسلامییه آراسنده گی درجه سی، سیر نبویه نی باشلاب
 جمع ایدوچیلر و آنلرنک قسقه چه ترجمه حاللری، علم سیرده یازلغان
 بعض کتابلر.

علم السیر و المغازی: بو علم لر هر ایکیسی علم تاریخدن بر
 تارماق بولوب هر ایکیسی رسول الله نیک احوالندن بحث ایدن علم اولسه
 لرده علماء کرام، آرالرنده بویله بر فرق بیان ایتمشلر: علم سیر
 رسول الله نیک انساب شریفه لرینی بیان ایله باشلاب مکه و مدینه
 شهرلرنده رسول الله دن بولوب اوتکان واقعاتنی ایچینه آلور.
 مغازی ایسه دشمانلری برله بولغان محاربه لرندن بحث ایدوب،
 مکه ده بولغان واقعاتلرینی بیان ایتماس، بوسبیدن سیر اعم، مغازی
 اخص بولور.

(۲) علم سیر نیک فائده سی: علم سیر اکثر مؤلفین طرفندن تاریخ

اسلامدن بر شعبه صانالمشدر، اهل اسلام علم تاریخی معاد معنوی گه او خشاتمشلر ایدی؛ تاریخ گویه کیچمش عصرلری کیر و قایتارور، اولوکلرنی تر گوزور، تاریخ بلگان کشینک عمری اوزون اولور دیر لر ایدی. چونکه اوتکان لرنک ترجمه حاللرینی یخشی بلگان کشی صانکه آنلر بر له عصرداش اولمش اولور. همده اوتکان هم اوتوب تور، تورغان وقایع وحادثه لرنک نتیجه لرینی اعتبار و آنلرغه کوز صالحان کشیلرنک تجربه واحتیاطلری آرته تورور. سیرنبی علماء اسلامنک ایک کوب اهتمام ایتد کلری علمدن اولدیغی اصحابینه خفی دکلدن. سیرنبی، اهل اسلام ایچون بلنوی اک مهم بولغان علم الحلال والحرام و اخلاق فاضله لرینی آب آچوق کور کازور. قواعد اسلامیه نک صورت تشکل وتاسسینه دائر معلوماتنی کور کازوب انساننی تقلیددن درجه تحقیق غه چغارور. افکار دیانتپورانه سینه فوت ویرور.

انساننک فکرن تریبیده تاریخ وسیر علملری کبی منصف و خیر خواه معلم یو قدر. علماء تابعیندن ابن شهاب الزهری حضرتلرینک «علم سیر و مغازیده دنیاوی و اخروی هر خیر باردر» سوزی فسقه و غایت معنالی سوزدر. علماء اسلام؛ تاریخ وسیر علملرینی بحق تقدیر ایتمش. بو فنلرده صانسز جلد کتابلر وجودکه کیترمشلر. بو فنلرینی تحصیلدن حاصل بولغان فوئندن بال تجربه کورد کلرندن طولایی بو علم لرگه آنلر «المدرسة الكلية» «ام العلم والمعارف» عنوانلرینی بیرمش لر ایدی.

خلاصه بو علملرنک فضیلتلرینی تقدیر گه و تحصیلرینه ترغیب وتشویق که الله تبارک و تعالی نک: «یرید الله لیبین لکم و یهدیکم سنن الدین من قبلکم» آیت جلیله سی یتسه کرک.

(۳) علوم اسلامیه آراسنده علم سیرنك در جاسی: سیر نبوی
 بر جهتن اقوال و افعال نبویه نی شامل بولدیفی ایچون علم حدیث
 شعبه سندن در. ذاتا باشلاب سیر یازو چیلرده علماء حدیثدن ایدیلر.
 یکچی جهتن، تاریخ اسلام شعبه سندن در چونکه سیر نبوی رسول
 اللهنك حیاتی تشکیل ایدن وقایعنی بلدر، همده اهل اسلام سیردن باشلاب
 تاریخ اسلام و تاریخ عمومی یاز مشلدر، بونلر نك لزوم واهمیتی ایسه
 بیان ایتلدی. «مدرسه محمدیه» یعقوب بن مصطفی معلملرندن
 آخری بار

عرب تلی هم معلقات عشر اصحابی.

(۳ نچی ساندن ما بعد)

لغت کتابلری:

(۳) الْمُحْكَم. مؤلفی: الحافظ ابو الحسن علی بن اسماعیل
 الاندلسی بولوب «ابن سیده» دیه مشهور در. تاریخ وفاتی «۴۵۸»
 نچی هجریده. ابن سیده نك اتکاسیده، اوزیده صوقر ایدی. اتکاسی
 لغتده عالم کشی بولوب، ابن سیده لغتنی اتکاسندن اویراندی.
 هم آرتق ذکاوتی سبیلی تیز زمانده علم لغتده کیک معلومات حاصل
 ایتوب لغت اربابی فاشنده معتبر هم معتمد بولغان مذکور «المحکم»
 اسملی اثرین یازدی. قاموس المحيط صاحبی «فیروز آبادی» نك
 قاموسینی یازغانده استفاده ایتکان کتابلری آراسنده ایک اشانچلی
 بولغانی شوشی المحکم بولمشدر. ترتیبی امام خلیل نك «العین» ی
 شیکلی عین حرفی بلهن باشلاب توباندهگی ترتیب اوزره تزلمشدر.
 ع ح ه خ غ ف ک ج ش ض ص

س ز ط د ت ظ ذ ث ر ل ن
ف ب م ا ی و . (۱)

ابن سیده دن صوڪ «تونس» ده، «دولة حفصیه» پادشاه لرندن
لمنتصر زماننده محمد بن ابی الحسین (وفاتی ۶۸۰ هـ) دیگان آدم
المحکم نی فصقارتوب بر لغت کتابی یازدی. (۲)

(۳) الاساس. مؤلفی: علامه (صاحب الکشاف) جار الله ابو
القاسم محمود بن عمر الزمخشری اولوب مجاز بولغان لفظلرنی
جامع مفید بر اثردر.

زمخشری نحو، ادبیات عربیه، تفسیر، حدیث، فقه علملرنده
یدطولی صاحبی بولوب، بو علومک هر قایوسنده معتبر بولغان
تالیفاتی باردر.

۴۶۷ نچی هجریده «خوارزم» ده، «زمخشر» قریه سنده دنیاغه
کیلوب ۵۳۸ هجریده «جرجان» ده وفات ایتمش. کوب سنه لر کعبه
شریفه حضورنده اقامت ایتوی سببلی «جار الله» دیه ملقب بولدی.
شوشی «مکه مکرمه» ده، کعبه الله حضورنده تورغان وقتنده تفسیر
اربابی عندنده ایک مقبول صانالغان تفسیر الکشافنی یازدی.
زمخشری حضرتلری تفسیرینک بیک موفقیتملی بولوب چغوینه اوزیده
اشانغان: الله تعالی نک بیرگان قومسینه شکرانه یوزندن بولورغه
نیوش کشافنی ماقتاب شوشی ایکی بیتی ایتمشدر:

ان التفسیر فی الدنيا بلا عدد.

ولیس فیها لعمری مثل کشاف.

[۱] المحکم نک انگلترده بریتانیا موزه خانه سنده تمامی، خدیو کتبخانه
سنده کوب اجزاسی موجوددر.

[۲] بریتانیا موزه خانه سنده برنسخه سی موجود.

ان كُنْتَ تَبْغِي الْهُدَىٰ فَالْزَمِ قِرَاءَتَهُ

فَالْجَهْلُ كَالدَّاءِ وَالْكَشَافُ كَالشَّافِي. (۳)

زمخشری حضرتلری مکہ مکرمہ دن مفارقت ایتوب، وفات خبری ایشتولگاچ مکہ خلقی بیک قایغرشدیلا رهم حقندہ کوب مرثیہ لر سویله دیلر. توبانده گی اوج بیت شول وفندہ مکہ نیک امیری بولغان علی بن عیسی بن وهاس نیک مرثیہ سی جمله سندندر. (۴)

خَوَارِزْمُ اضْحَتْ مَحَلَّ الْفَضْلِ وَالْجُودِ

بِفَخْرِ خَوَارِزْمٍ وَالِي الْحُمْرِ وَالسُّودِ.

وَأَرْضُ مَكَّةَ تُذْرِي الدَّمَاعَ مَقْلَتَهَا

حُزْنَاً لِفُرْقَةِ جَارِ اللَّهِ مَحْمُودِ

لَوْ كَانَ يُعْبَدُ ذُو فَضْلٍ لِعِزَّتِهِ

لَكَانَ عَلَامَةً الْإِسْلَامِ مَعْبُودِي. (۵)

(۵) فقه اللغة. مؤلفی: ابو منصور عبد الملك بن محمد بن

اسماعیل النیسابوری بولوب «ثعالبی» دیه معروفدر. ولادتی ۳۵۰، وفاتی ۴۲۹ نجی هجریده در. ثعالبی زمانه سینک مشهور علماسندن اولوب اثر لریده خلق فاشنده مقبول ایدی.

(۶) قاموس المحيط. مؤلفی مجدالدین محمد بن یعقوب

[۳] آنط ایتوب ایتهمن «دنیا ده تفسیر لر صانسز کوب بولسه ده، کشافقه نیک بولغانی بوقدر. اگر سین توغریلقغه کونلونی [قرآن نی باخشی آکلونی] تله سک کشافنی اوقوغه لازم بول. زبرانادانلق بر آورودر، که آنکده دواسی «کشاف» در. [۴] اطواق الذهب

(۵) زمخشری حضرتلرینک بولوی ایله خوارزم فضل، وجود اورنی بولوب اورلدی. اما ارض مکة جارالله نیک مفارقتینه قایغروب کوزندن یاش آغزادر. اگر بر آدم فضلی، علمی او چون معبود اتخا ایتلسه شهسز مینم معبودم جارالله بولور ایدی.

الفیروز آبادی شیرازی در ۰ ولادت ۷۲۹، وفاتی ۸۱۶ هجریده.
فیروز آبادی مشاہیر علمادن اولوب خصوصاً علم لغتده متخصص
آدم ایدی. نلک لغتدن «اللامع المعلم العجائب، الجامع بین المحکم
والعباب» اسملی آلمش جلددن عبارت زور بر کتاب یازدیده.
صوگندن شول کتابن اختصار ایتوب مذکور قاموس المحيطنی.
ترتیب ایتدی. قاموس بو زمانغه قدری مطبوع لغت کتابلری
آراسنده ایك مقبولی، ایك کوب انتشار ایتکانی بولوب موندن
صوگنده هیچ وقتده قدری بتمه به چک، وجودی اسلام عالمینه شرف
بولغان نادر الوجود بر اثر در. سلطان محمد خان ثانی زمانده
عاصم افندی قاموسنی ترکچه گه ترجمه ایتوب «اوقیانوس» دیب
آنادی.

(۷) لسان العرب. مؤلفی: ابو الفضل جمال الدین محمد بن
مکرم بن منظور الافریقی المصری در ۰ ولادت ۶۳۰، وفاتی ۷۱۱
نجی هجریده در، لسان العرب «۲۰» جلد ایتلوب ۱۳۰۰ هجریده
مصرده طبع ایتلدی.

صوگنی عصرده مسلمانلر طرفندن یازلغان کتابلردن استفاده
ایتوب (لفظلرنی تا بواصولن جیگللشدر وب) خریستیانلر طرفندن
ترتیب ایتلگان لغت کتابلری:

(۱) محیط المحيط، و قطر المحيط. معلم بطرس البستانی اثری.
(۲) اقرب الموارد. معلم سعید الخوری الشرطونی اللبانی
اثری. ذیل قسمی ایله اوچ جلد ایتلوب ۱۸۸۹ نجی سنهده بیروتده
طبع ایدلدی. جلد ثانی نك آخرنده مصر مفتیسی مرحوم محمد
عبدنك تقریضی درج ایتلمش.

(۳) معجم الطالب. معلم جرجس همام اثرى.

(۴) المنجد. انطون المعلوف اثرى. رسملى، بر جلد ايتلوب

۱۹۰۸ نچى سنه ده بيروته طبع ايتلدى.

علم بيان، علم ادب.

مرور زمان ايله عبار لرنك، سوز لرنك تزلشنده، اسلوبنده هم انشاء، فساد، رابطه سزلق شائع بولا باشلادى. بو مساله حقنده علمائك اثر لرنده ايسكى دن يرو بحث لر بولسه ده فقط استطراد آگه ذكر ايتله ايدى.

اما مخصوص، باشلاب بو حقه ده (معانى، بيان ده) كتاب تاليف ايتوچى كشي عبدالقاهر بن عبد الرحمن الجرجانى بولدى. وفاتى ۴۷۴ نچى هجر يده. بو ذات علم بيان دن «اسرار البلاغه»، علم معانى دن «دلائل الاعجاز» اسملى ايكي كتاب يازدى. جرجانى دن صوك علماء برسى صوگنده برسى علم بيانده اوز طرف لرن دن كتابلر تاليف ايتدكلرى كى بعضلرى جرجانى نك رساله لرن قصقارتوب، بابلا رغه آيروب يازديلار. لگن كويسى قاعده لرنى نظرياتدن عبارت ايتوب قالدروب بلاغت فصاحتنى آيره آلماسلق حالگه كيتورديلر. معانى، بيان دن چن خبردار بولاسى كيلگان آدم گه جرجانى رساله لرن كورسه كافيدر.

جرجانى حضرتلرينك بو حقه ده نى تاليفاتى برنچى اورنى

قازانغانى كى تقدم فضلى بله نده اول مشرف بولدى. باشقه لارغه ايسه:

فَلَوْ قَبْلَ مَبْكَاهَا بَكَيْتُ صَبَابَةً

بُسْعَدِي شَفَيْتُ النَّفْسَ قَبْلَ التَّنَدِيمِ

ولكن بكت قبلى فهيج لى البكا

بكاها فقلت: «الفضل لى التنديم»

بیتلرینی اوقوب فارشنده تزیچو گودن باشقه چاره یوقدر.
 صرف، نحو، لغت علملری وضع ایتلگانک صوکنده عالملر
 عربلرنک شعر، نثر، مثل، خطبه، واقعه لرن تدوین ایتهرگه، جیارغه
 کرشیدیلر، که بولارنی اهل علم قاشنده «علم ادب» دیب یورتوله در. [۱]
 بو علملرده ماهر بولغان کشینی «ادیب» دیب آتالادر.

علم ادب دن تالیف ایتلگان کتابلرنک مشهورلوی:

(۱) **أَدَبُ الْكَاتِبِ**. مؤلفی: ابو محمد عبدالله بن مسلم بن قُتَيْبَةَ
 الدینوری در. ولادت ۲۱۳، وفاتی ۲۷۶ هجریده در. ابن قتیبه
 نحو، لغت، ادب، شرع علملرنده فریدالعصر دیارلک در جهده کیلک
 معلومات صاحبی ایدی. کوب کتابلر تالیف ایتدی. ادبده ایک
 یاخشی اثری مذکور «ادب الکاتب» (۱) در. اوزندن صوکن کوب
 کشیلر طرفندن شرحلر یازلدی. شرحلری آراسندهده ایک
 گوزه لی ابن السید البطلیوسی (وفاتی ۵۳۹هـ) طرفندن یازلغان
 «الاقتضاب» (۲) در.

(۲) **الکامل**. مؤلفی: ابو العباس بن محمد بن یزید الأزدی
 اولوب «مُبرَد» دیه معروفدر. مبرد لغت، ادب علملرنده یدطولی
 صاحبی ایدی. ۲۱۰ نچی هجریده بصرهده دنیاغه کیلوب ۲۸۵
 یاخود ۲۸۶ نچی سنهده بغدادده وفات بولدی (۳).

[۱] معانی، بیان، انشاء، عروض، قرص الشعر علملریده ادب جمله-
 سندن معدوددر.

[۱] ادب الکاتبنک برنیچه یازمه نسخهسی بریتانیا موزه خانهسنده هم
 جرجی زیدان، پیتر و غراد کتبخانه لرنده صاقلانماقده در. مصرده تکرار
 مرتبه طبع ایتلدیگی کبی ۱۸۷۷ نچی سنهده آلمانیاده «لیسک» شهرنده
 طبع ایتلدی.

[۲] ۱۹۰۱ نچی سنهده بیروتده طبع ایتلدی.

[۳] الکامل ۱۸۶۴ سنهده لیسکده ۱۲۸۶ نچی هجریده استانبولده،

۱۳۰۸ نچی هجریده مصرده طبع ایتلدی. «تاریخ آداب اللغة العربیه».

(۳) البيان والتبيين. مؤلفي: ابو عثمان عمر بن بحر بن محبوب الكنانى اللثى اولوب «جاحظ» ديه معروفدر. ۲۵۵ نچى هجر يده بصره ده وفات بولدى. امام جاحظ بيك اوتكن ذهنلى، مدقق اولوب دب، لغت علملرنده يدطولى صاحبي ايدى. اوزندن صوك كوب اثرلرى قالوب علم ادب دن يازغان اثرلرى آراسنده مقبول بولغانى مذكور البيان والتبيين (۴) در. امام جاحظ كورور كوزگه بيك يمسر اولوب، علمى بلهن شهرت قازاندغى كى يمسرلگى بلهنده شهرت قازاندى. بر وقتده المتوكل اوغلينه علم ادب اوقتورغه معلم از لهب يورگانده خلق آوزندن امام جاحظنى بيك عالم كشى ديب ايشتوب كيلورگه امر ايتمش.

لكن امام جاحظ كيلگاچ آنك يمسر قيافتن كوروب چيركانگانده خادملىنه: «بو كشيگه اون مك درهم بير كزده ايونه قايتاروب يبه رگز» ديمش. آخر عمرنده يارطى طرفينه فالج زحمتى ايرشوب يمسرلگى اوستينه ضعيفك، غريبلكده اوستالدى. شولاي بولسه ده علم مجبرى بصره دن اوتگانده جاحظنى كوروب، سويله شوب آندن بر علمى فائده آلميچه كيميلر ايدى. فالج زحمتى ايرشكاچ اوزن كورورگه كيلو چيلرگه «وما تصنع بشق مائل ولعاب سائل ولو ن حائل» ديه ايدى.

(۴) النوادر. مؤلفي: ابو على اسماعيل بن القاسم القالى در. ۳۵۶ نچى هجر يده قرطبه ده وفات بولدى (۱).

(۵) الاغانى. مؤلفي: على بن الحسين الاصبهاني اولوب «ابو الفرج» ديه معروفدر. ۲۸۴ هجر يده اصبهانده دنياغه كيلوب، ۳۵۶

[۴] ۱۳۱۳ هجر يده مصرده طبع ايتلدى.

[۱] نوادر نك يازمه نسخسى خدبو كتبخانه سنده موجوددر.

نچی سنهده وفات بولدی. ابو الفرج حضرتلرینک اوسووی، علم تحصیل ایتوی بغدادده اولوب شونده وقتنده کوب کتابلر مطالعه ایتدی. قوه حافظهسی بیک قوتلی اولوب نیچه مگلهب شعر، حدیث لرنی قائللری، راویلری بلهن یادندن بله ایدی بولار اوستینه لغت، نحو، سیر، مغازی، بیطره، طب، نجوم علملرنده یدطولی صاحبی ایدی. مؤلفاتی بیک کوب بولوب ادب دن عالم مثلن کورمه گان «الغانی» نی یازدی. بو اثر علم ادب نیک دیگگری دیب ایتورگه یاراقلی بر کتابدر. میدانغه چغوی بلهن هر کم طرفندن قبول ایتلوب محبت بلهن اوقلدی. آگار قدری یازلغان ادبی اثرلر بونک ظهوری صوگنده کوزدن توشوب اعتبارلری یوغالیدی. ابو الفرج نیک بو اثرنی ایلی سنه یازغانی روایت ایتله در (۲). ابن خلکان تاریخنده: صاحب بن عبادنک (۳) سفرگه چقغانده ۳۰ توه یوگی کتاب آلوب یورگانن، اغانی میدانغه چقغاج شونک بلهن اکتفا ایتکانن یاز. صاحب بن عبادنک اوز نندنده: «۱۵۰ مک کتابم آراسنده سمیرم اغانی ایدی» دیگان سوز نقل ایتله در.

بو اورنده ادبیات کتابلرندن بحث تمام بولدی. لکن موندده ذکر ایتلگان صانغه انحصاری آگلانماسون. بولاردن باشقه علماء قاشنده مقبول بولغان اثرلر دیسته لهب باردر. فقط مین کتابندن انتخاب ایتدگم غلایینی حضرتلرینک یولی اوزره بارونی اختیار ایتووم هم آرتق اوزونغه تارتلودن خوف ایتوم سببلی بو صان بلهن اکتفا ایتدم. آخری بار.

مدرسه محمدیه معلملرندن: زکی اورازی.

[۲] اغانی [۲۰] جز ایتلوب ۱۲۸۵ هجریده مصرده، آروپا کتیپخانه لرندن ناغنده بر جز تابلوب، ۲۱ جز ایتلوب ۱۸۸۸ میلادیده اسیوچهره نیک مقر حکومتی بولغان «برن» شهرنده طبع ایتلیدی. ۱۸۹۵ نچی سنهده ایتالیالی مستشرق «جویدی» اغانی گه فهرست ترتیب ایتوب فهرستی بلهن برگه ۱۳۲۲ هجریده نه مصرده طبع ایتلیدی. فهرستی بالغری دورت جز تشکیل ایتدر.

[۳] صاحب بن عباد - ابو القاسم اسماعیل بن ابی الحسین الطالقانی در. ولادتی ۳۲۶، وفاتی ۳۸۵ نچی هجریده.

اشعار حکمیه.

عبدالمجید الشرتوی الازهری نکتہ تحفۃ العصر الجدید اسملی رسالہ سندن:

(۱) وَمَا أَحَدٌ مِنْ أَلْسِنِ النَّاسِ سَالِمًا

وَلَوْ أَنَّ ذَاكَ النَّبِيَّ الْمُطَهَّرُ.

هیچ بر آدم گرچه جمیع نقایص دن پاک، منزہ بولغان «نبی» بولسہ دم باشقہ لرنک تللرندن سلامت، طنچ بولماس.

یعنی کیرک سوزندن، کیرک فعلندن بولسون - درست بولمسہ دم بر عیب تابوب سویلر لر.

(۲) فَاِنْ كَانَ مُقَدِّمًا يَقُولُونَ أَهْوَجُ

وَإِنْ كَانَ مُغْضًى يَقُولُونَ مُبْذَرٌ.

اگر بر آدم بهادرلق بلهن دشمانغه فارشی آتلوچی، هجوم ایتوچی بولسہ اول آدمنی «احمق»، اگر جو مارد بولسہ «مسرف» مال ارم ایتوچی دیلر.

(۳) وَإِنْ كَانَ سَكِيئًا يَقُولُونَ ابْكُم

وَإِنْ كَانَ مُنْطِقًا يَقُولُونَ مَهْذَرٌ.

اگر براو سکوت ایتسه، سویلاشمسه آنی «تلسز»، اگر اوستالق بلهن سویله سه هذر (بوش، معناسز، فائده سز سوز) نی سویلی دیلر.

(۴) وَإِنْ كَانَ صَوَّامًا وَبِاللَّيْلِ قَائِمًا

يَقُولُونَ زَوَّارٌ يُرَائِي وَيَمْكُرُ.

اگر براو کوندزن روزہ بولوب، کیچن اویاغ تورسہ آنی
آلداقچی، ریالی، یعنی کشیگہ کورسہ تو او چونگنہ ماتاشا دیلر.

(۵) فلا تكثرُ بالناس في المدح والثناء

ولا تخش غير الله والله اكبر.

بس شولای بولسہ، یعنی آدم لرگہ ہیچ بر وجه بلهن یاراب
بولماسہ آلا رنک مدح، ثنالرینہ ایسک کیتماسون، بلکه الوغ بولغان
الله تعالی دن فورق هم آگارغہ غنہ یارارغہ طرش.
زکی اورازایی المورطش باشی.

تاریخ و آنی یازو اصولی

(۳ نچی ساندن مابعد)

هه رودوت نك تاريخده «مؤرخلار نك آتاسی» اسمینی آلووی،
آنك یازغان تاریخی حقایق فیه نی مشتمل بولغان، حاضرگی معناسی
بلان علم درجه سینہ ایرشکان بر تاریخ بولغانلغندن توگل، فقط
یونان ادبیاتینہ تاریخ اسمندہ یاگا بر اثر آرتدرغانلغندن غنہ
ایدی. اول وقتده هه رودوت دن آندی تاریخ امید ایتو تیشده
توگل ایدی. چونکہ اول وقت تاریخ یاگا باش کوتہ رب کیله
ایدی. قرون اولی ده هه رودوت و آنك خلقلری طرفندن یازلغان
تاریخلارنی توگل، حتی زمانمزغہ قدر کیلوب تکامل ایتکان مطلق
تاریخنک ده علم بولوب بیتو بیتماوی آراسندہ عالم لر قاراشندہ
اختلاف بار. بعض عالم لر تاریخی علم دیب دعوی ایتسہ لردہ،
قایی بر ولری آنك بتونلای علم بولو درجه سینہ ایرشوندم
میکن طابیلار.

تارىخنىڭ علم بولۇپ چەسىنە ايرشون ياكە ايرشماون
 يىخىلاب آڭلار ايجون بو اور نده، گر چه موضوعدن طش بولسەده،
 علم نى صوغى عصر عالملى آڭلا غانچه تعريف ايتوب
 كىتىك. بوز مانده علمنى نىچك تعريف قىلالار، علم بولۇ اوچون
 نى لازم؟ - صوغى عصر عالملىنىڭ فكر نچه علمنىڭ تعريفى
 «علم، نرسەلردن بحث قىلور، كە اگر اول نرسەلر آراسنده بولغان
 مناسبتى تىكشروب قارالور ايسە عمومى ودائى بولغان قانون
 چغار.»

دىمك، علم بولوب يىتەر ايجون علم نىندى نرسەلردن بحث
 ايتسە، اول نرسەلر آراسنده عمومى ودائى بولغان قانون بولۇ
 لازمدر. بو تعريف كە قاراغانده علوم رياضيه ايلان علوم طبيعیه
 علم بولالار چونكە علوم رياضيه ايلان علوم طبيعیه بحث ايتە
 تورغان نرسەلر آراسنده عمومى ودائى قانون بار. علوم رياضيه
 جمله سندن بولغان علم حسابدن برەر مثال كىتروب مسألەنى ايصاح
 ايتىك مثلاً، نىندى بولسە بر كسرنىڭ صورت هم مخرجن خارجدن
 بر توسلى عددلر آلوب ضرب قىلسە كسرنىڭ قىمتى اوزگارمىدر.
 $\frac{2}{3}$ كسرن آلوب صورت هم مخرجن خارجدن 3 عددى ايلان
 ضرب ايتوب كورساك $\frac{6}{9} = \frac{3 \times 2}{3 \times 3}$ بولالا. مونه بو $\frac{6}{9}$ ايلان
 $\frac{2}{3}$ كسرلى آراسنده قىمت جەتندن هىچ ايرما يوقدر. بو قانون
 عمومى، يعنى $\frac{2}{3}$ كسرنىڭ صورت هم مخرجن خارجدن بر توسلى
 عددلر آلوب ضرب قىلغانده قىمتى اوزگارمگانى كىبى بوڭا بشقه
 كسرلرنگده قىمتلى اوزگارمىچكدر. بو قانون دائىمى، يعنى كسرلر
 آراسنده بولغان بو قانون اوتكانده هم حاضرگى زمانده بولغان
 كىبى كىلاچكده هم شولاي بولاچاقدىر

اما تارىخى واقعه لار آراسىندا عددلردە بولغان كىيىنكى عمومى
 ودائىي قانون بارمى؟ - مۇنە بو توغرىدا ايندى حاضرگى عصر
 عالملىرى اختلاف ايتشەلەر. بو اختلافنىڭ نىدىن عبارت ايكانن آڭلارغە
 محترم ى. آقچورا افندىنىڭ «علوم وتارىخ» اسملى كىتابىدىن آلۇب
 توباندىگى جملەلرنى كوچرە مۇ. اول ايتە: «علوم اخلاقىيە، اوچ
 مجموعە علومك (علوم رياضىيە، طبعىيە واخلاقىيە) ايك آرتۇر ايدە.
 نى در. بونىڭ حقىدە، زاماننىڭ علمى غىرىيەسى آراسىندا پىك چوق
 مناظرەلەر، مباحثەلەر ايدىلەمكە در. علوم اخلاقىيە اقسامىدىن بعضىرىنىڭ،
 مىثلا، سياستنىڭ، تارىخنىڭ وحتى اقتصادنىڭ علم اولمادىغى وحتى علم
 درجەسىنىە ايرىشەمىيە چكىنى ادعا ايدىنلەر، علم اخلاق ايله مناسبتى بىك
 آرتۇر علم لسان ويا تارىخنىڭ علوم اخلاقىيە اسملى مجموعە اچىنە صوقۇ.
 لىمىنى مناسبت كورمەينلەر؛ علوم اخلاقىيەنىڭ علوم طبعىيەدىن تفرىقى
 ممكن اولمادىغى سويلەينلەر، خلاصە بىك چوق معترضلار بار در.
 واعتراضلارنىڭ ايك مۇھىمى بىر نچىسىدر، يعنى علوم اخلاقىيە اقسامىدىن
 بىر چوڭىنىڭ علم حالنە كىچمەسى ممكن اولمادىغى دعواسىدر. بوندى
 اساس اختيار و قدر مسألهسىدر. معترضلار دىورلار كە: «انسان
 افعالندە مختار اولدىغىدىن افعال بشرىيە نى قانون آلتىنە آلمىق ممكن
 اولاماز. حال بو كە علوم، قوانىنى بولغان معلوماتدر. بناً عليه انساننىڭ
 افعال اختيارىيەسىنىە متعلق خصوصاتىدىن علم حصول بولاماز، فى
 الحقيقە علوم اخلاقىيەدىن اكثرىسىنىڭ موضوعلىرى افعال اختيارىيە بشرىيەدىن
 متحصل واقعه لردىر: حرب ايتىمك، صلح ايتىمك، تىمىر يول انشا
 ايتىمك . . . . . كىيىن بو حالدىكى علوم اخلاقىيەدىن بعضىرىنىڭ علم
 اولدىغى اثبات ايدە بلىمك ايجون اولار ارادە و اختيار مسألهسىنى
 حل ايتىمك لازىم كلىور. اختيار مسألهسى ايسە، شەكىل قىدر عقل
 ايله حل كىمەسى نەسىب اولمىش چىتىن بىر مسأله در . . . . .»

ديمك، علوم اخلاقيه نى، شولار جمله سندن علم تاريخى علوم طبيعیه دن آيرو ممكن بولماوينى سويله وچيلر بولغان كى، علم بولماوين و علم درجه سينه ده ايرشه آلماوينى دعوا ايتوچيلر، حتى حلى ممكن بولماغان قدر و اختيار مساله سينه ايتوب تره وچيلرده كويدر.

فقط شول قدر يسي بار، كه بو قدر و اختيار مساله سى علماء اسلاميه قاشنده معلوم و معناسى تعيين ايتلمش مساله در. دنيا ده بولغان بتون موجودات، بتون حوادث هر قايسى قوانين الهيه گه تابع، قوانين الهيه دن طش هيچ بر نرسه نك بوللوى ممكن تو گلدر. بنده ده بولغان اختيار، اختيار جزئيدر. بنده اختيار جزئيسى بلان قوانين الهيه گه قارشى طور آلمى. بو ثابت، بو مقرر در. ذاتا علماء غربيه ده هر نرسه نك طبيعت نك تلاوى (قوانين الهيه) ايله بوللوف اعتراف ايتلر تو گلدى؟... ايندى علوم رياضيه و علوم طبيعیه ده بولغان قوانين هر قايسى قوانين الهيه گه تابع بولسه، علوم اخلاقيه، شولار اقسامندن علم تاريخى بنده قوانين قوانين الهيه دن عبارتدر. يالغز علوم رياضيه و علوم طبيعیه ده بولغان قوانين الهيه بنده لر طرفندن كشف ايتلگان، معلوم. اما علوم اخلاقيه ده بولغان قوانين الى كشف ايتلوب يتكاني يوق، قسما مجهول كويى تورادر.

ياور وپا علماء سندن رومان اوزينك تاريخ حقنده بولغان فكرن بيان قلوب ايته: «تاريخه كيميا و طبقات الارض كى بر فندر. فقط الى تاريخى نيشنجه آغلامق ايچون بيك كوب جنتكله رگه احتياج بار. بونك نتيجه سى زمانلار، مملكتلر، ملتلر آراسنده غى آيرمانى آغلاودن عبارت بولاچا قدر. بوز مانده كور ازهر لر گه، باغوچيلار غه اوشانوجى كشى جدى بر كشى تو گلدر...»

خلاصه، بو كونده تاريخ ديب يور تيله تورغان معلومات همان علم درجه سینه ایرشكان بولماسده كیلاچكده كشینك فكري، آغی، حادثه لر حقنده تدقیقاتی آرتقان صاین تاریخی واقعہ لر آراسنده بولغان مناسبت آغلاناچاق، عمومی ودائی بولغان قوانینی طابلاچاق، تاریخده كونلرده برکون علم بولوب یته چکدر.

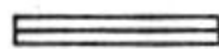
هر حالده تاریخغه قرون اولی دن بیرلی بیک کوب خدمت صرف ایتله، یازیلا، مکتبلرده اوقتلا، اوفولادر. هر بر فنك اوزینه کوره یازار اوچونده، شاگردلرگه اوقتور اوچونده، کوب عصرلر تجربه سوکنده فایده لی بولوچیلغینه بر درجه قرارغه کیلنگان اصوللاری بولا. بو اصوللارنی، قایوغنه فنده بولسه ده، هر یازوچی محرر، هر اوقتوچی معلم رعایه قیلورغه تیش. اگر بر محرر یازاچاق کتابنده یا که معلم اوقوتا تورغان درسنده اصوللارن رعایه قیلماسه اول، شاگردلرینه فایده ایته سی اورنده ضرر ایتهر، آلارنی علمگه کوندر و اوزنده صا تا شدر، آلارنک هر نرسه گه مستعد بولغان فکرلرن، آغلارن چو والتور. شاگردلر اوقورلار، قوری معلوماتلرن کیٹایتورلر. لکن بلگان معلوماتلرن دن قوانین، نایج استخراج ایتهرلک، بلگانلری بلان عمل ایتوب فایده لانورلق بولوبی علم تحصیل قیلا آلماسلار.

الته، تاریخكده اوزینه کوره، آنی یازار اوچونده اوقونور ایچونده، اصوللاری بار. تاریخك بو اصوللارینه باشقه فنلرگه قاراغانده کوبره اهمیت بیررگه کرک. چونکه تاریخك موضوعی نهایت کیك، تاریخ، چیکسر حادثه لر دن بحث قیلوب تحصیل نی بیر قابل بر علم کی. بو قدر کیك موضوعی فنی تحصیل ایتو، بواد علمیه سینی احاطه قیلو، قانون و نتیجه لرن کو گلده قالدرو،

شولای ایتوب اساسلی علم طابو، باری آنک ترتیب و اصوللاری رعایه قیانغانده غنه ممکندر. تاریخی اوقتو اصولی، شاگردلرنک تاریخی یگللک بلان تحصیل قیلولارینه، تاریخی واقعه لاردن تاریخی نتیجه لر استخراجی اوچون قوه حاصل ایتولرینه، عموماً آلارنک فکرلرینک آرتووینه، آغلارینک کیڭایووینه، حیات اجتماعیه گه حاضر له نولرینه یاردم ایته. یازو اصولی، تاریخی حادثه لرنی فنی بر صورتده تعیین ایتوب، فنی دائره ده جیوب یازار غه خدمت ایته در. بو اورنده مین اوقتو اصولن ایکنچی وقتغه قالدرب، بر آز تاریخی یازو اصوللاری حقنده یاز مقچی بولامن.

دوامی بار.

مدرسہ محمدیہ معلم لرندن خواجه بن عبدالبدیع

چناق قلعه میداننده:

[۱۳۷۳نجی عدد «بولدوز» دن.]

صوگ کونلرده چناق قلعه بوغازی یاننده صوغش حرکتی بیک کوچه یوب کیتکانلگن کیچه مقاله مزده یاد ایتوب، بو میدان حقند آبروچه بر مقاله یازونی وعده قیلغان ایدک. مرمه دیگگزی بلهن آتاولر دیگگزی آراسنده واقع، بورنشی گریکلر طرفندن «گیلله سپونط» دیب یورتلگان طار بوغازی تورکلر «چناق قلعه بوغازی» دیب، یاوروپالیلر «داردانیل بوغازی» دیب آطیلر. بو بوغاز، یاوروپا قطعہ سی بلهن آزییا قطعہ سینک بر بر سینه ایک یاقن کیلگان نقطہ سی بولوب، وقتیلہ ایسکی یونان اوستینه یورگان ایران حکمداری کسیرکس عسکرلری شوشی بوغاز آرقلی کیچدیکلری کی «روم ایلی» نه ایک الک آباق

پا سوچى تورك جنگاور لىرى دە (*) اوشبو بوغاز آر قلى كېچكانلر .
 بالقان يارم آتاوندە اور ناشقان عثمانلى توركلرى ، چناق
 قلعه بوغازن نغطرب دشمانلر نندن صاقلانودە آنگ كېچلمە سلگىنە
 شانوب طورغانلر . طار بوغازنك ساحللىرىنە زور طوبلر ،
 صولرىنە مینالر طوتروب قويو بىك قولای بولغانلقدن ، واقعا
 چناق قلعه بوغاز نندن مرمرە دىگگىزىنە چغو بىك چىتىن ، حتى محال
 كىبى بر اش صابالا ایدى .

ياورپا صوغشىنە تورك يەدە قانشقاچ ، دىگگىزدە زور قوتكە
 مالك انگلیه بلەن فرانسىيەنك داردانىل بوغازىنە حملە قىلوب
 فاراوى بىك احتمال ایدى ؛ واقعا تورك يە صوغش باشلاغاچدە ،
 (بلطر ۲۴ نېچى اوكتە بردە) چناق قلعه بوغازن انگلیه و فرانسىيە
 نك صوغش كويىمە لرى بر نېچى دفعە طوبقە طوتقانلر . لکن صوگگندن
 اول اشدن واز كېچكانلر ایدى . چونكە توركلرنك مصرغە
 ھركتلىرى ، انگلیه نى بايتاق اويغە قالدروب ، صوغش پاراخودلرى دە
 بو تەن خدمتلىر بلەن مشغول ایدىلر . سويش قانالىنە ھجوم
 بو قىتىسز لكگە دوچار بولغانلقدن و مصرنى صاقلاو رەتكە سالغنا .
 نلدىن انگلیه نك داردانىلغە حملە قىاورغە قولى بوشادى .

بو يولى متفقلر بىك انقلاب طوطندىلر . چناق قلعه غە ھجوم دە
 انگلیه و فرانسىيە قوتلىرى برگە اش كورەلر . ھجوم بىك جدىت
 و دقت بلان اشلەنە ، ھوادن بومبالر طاشلىلر ، پاراخودلرنك
 براقندن آلا طورغان طوبلر نندن بەر درەلر . سالغان مینالرنى
 ایلەب كەنە ، آقرن ، آقرن طوتوب آلار . ھجومنك نى درجە
 جدى ايكالىگن كورسە تور اوچون آندەغى انگلیه - فرانسىيە نك
 اوتن كورسە تىك . آفینا منبعندن چققان خبرگە بناؤ بو قوت ؛

(*) آلا ۸۰ گنە كشى بولغانلر ، دى .

۴۰ كاراب، ۸ دره ناووط، ۸ صو آستى كۆيمهسى، ۳۸ مينا قوس، ۷ مينا جيا طورغان پاراخود، ۱۰ گيدر اپلان (صوغه تيه، تيه اوچا طورغان آير اپلان) و آير اپلاندىن عبارتدر. بو قوت هوا مانع بولماسه، هامان اشلهب طورا و آقرنلاب، بوغازنىك فور طلرن (استحكاملرن) جيمردر. كوبدن توگل، طومان سببلى، هجو منىك موقت طوقتاغانلىغى خبر ييرلگان ايدى. نهلى كيچه كيلگان تيليگرامده، شول اوق سببىدن وقتچه طوقتاغانلىغى خبر يير له. لکن متفكر، البته، بوندىن بوتونلهى واز كيچه چك توگلدردر.

اوشبو مناسبت ايله، چناق قلعهنىك استحكاملى حقنده بر قدر معلومات:

بو بوغازنىك استحكاملى اوچ دائره گه بولينه لر. بولارنىك ايكن جنوبده گيسى (آتاو لردىگىزى ياغنده) يا اوروپا طوپراغنده سدالبحر فورطى، آرطغرل باتارييهسى، آريا ياغنده قوم قلعه فورطى، اورخانيه باتارييه لردن عبارتدر. بولاردن سدالبحر فورطى ۱۱ ديويلى ۶ طوب بلهن، آرطغرل باتارييهسى ۸ ۱/۵ ديويلى ايكنى طوب بلهن، قوم قلعه ۸ ۱/۵ ديويلى ۱۰ طوب بلهن، اورخانيه ۸ ۱/۵ د. ايكنى طوب بله قوراللاندرلغانلر.

ايكنچى اورتا دائره، بوغازغه كرگان اورندىن باشلاب، كلبد بحر، قلعه سلطانيه بۇرنلرينه، يعنى بوغازنىك ايكن طار ييرينه قدر صوزلا. بونده ۲۱ چاقرم مسافهده، يا اوروپا ياغنده شوشى باتارييه لر بار: مجيديه (۶ طوب) حميديه (۱۶ طوب)، دگره ن بورنى (۷ طوب) ياكنى حميديه (۲۱ طوب). آريا ياغنده توبه نده گى باتارييه لر بارا داردانوس (ايكنى زور اولچه وده گى طوب)، آناطولى مجيديهسى (۱۴ طوب)، قلعه سلطانيه (دورت زور اولچه وده گى طوب هم

طوغزار زور طوبدن عبارت ايکى باتارييه). بو باتارييه لرنىڭ تۇن ياغندە غىلرى بو غازنىڭ بوندىن شمالدە راق بولغان قىسمى دە، يعنى دخى ۶ چاقىرلىق مسافەنى دە صاقلىلر. شوندىن سوڭ بو غازنىڭ اوچىچى استحکام دائىرىسى باشلانا. بو دائىرىنىڭ استحکاملرى ايسكى ھم واق طوبلر بلەن قۇراللاندرلغانلر. بو طوبلر، بو غازنىڭ ايکى ياغىنچە، كلىبولى شەرىنە (۳۰ چاقىرم مسافە) قدر تزلگانلر. (كلىبولى مرمە دىگىزى ياغندە بو غازنىڭ نەق آوزىندە اوطورا). بو غازنىڭ يارلرىنە تزلگان باتارييه لردن باشقە، ھر ايکى ياقدە غى طاو باشلرىنە اورناشدرلغان باتارييه لردە بار: بو باتارييه لرنىڭ ياوروپا ياغندە غىلرنىڭ ۲۲ عادى طوب، ۸ مارطير، آزيا ياغندە ۴ عادى طوب، ۶ مارطير يىرلەشدرلگان.

بوندىن باشقە كلىبولى يارم آتاوى (ياوروپا ياغندە)، قورىدىن ۵ چاقىرلىق ايسىڭ طارىيرىندە، ۱۲۰ طوبنى اچىنە آلغان فورطلر بلەن حمايه ايتلگان.

بو غاز قورىدە غى فورطلر بلەن گنە توگل، صودە غى مىنا تىزمە لرى بلەن دە صاقلانا. بو مىنا تىزملىرى بو غازنىڭ آوزىندىن قلەئە سلطانيه گە چە بارالر. بو ايکى آرادە بو غازنىڭ ايڭى بولاي: آتاولر دىگىزى ياغندە غى آوزى ۳ يارم چاقىرم كىڭلىگىدە بولوب، اورتاغە طابا ۷-۸ چاقىرم كىڭلىگە، قلەئە سلطانيه (چىناق قلەئە) ياندى بارى ۱۳ چاقىرمغە قالا.

بوندىن مىنا تىزملىرى عادىتدە اوچ رەت كىنە بولا ايدى، حاضرندە بىسلىر ياردەمى بلەن بو تىزملىرنىڭ ايکى ياكە اوچ ئولۇشكە ايرشدرلگان بولوى بىك احتمالدر.

متفقلىرنىڭ چىناق قلەئە غە ھجوم قىلوچى قوتلىرى ئەلىگە چە بىك

يېڭل اشنى، يعنى بوغازنىڭ فور طلرن جيمرونى گنە ادا قىلدیلر.
 بوندىن صوڭ آلا ر اورتا دائىرەدەگى استىحكاملارغە ھجوم قىلاچقىلر.
 آلا ر آشقىمىچە، آقرىلاب، مخصوص پاراخودلر بلەن مینالرنى جىيا،
 جىيا بوغازنىڭ اچىنە كرورگە اوبىلر ايكان. مینا جىيو چى پاراخود
 لرنى آنڭلە - فرانسىيەنىڭ زور دريدناو طلرى حمايە ايتەچكىلر. ئەلى
 متفقلر بو ميداندا بىك صافلىق بلەن حرىكت ايتەلر؛ آلا ر باشدە
 قلەدەگى طوب يەدرەلرى يىتمەسلىك يىردن آتالر، آتالردە قلەدەنىڭ
 يراقىدن آلا طورغان طوبلرى اشدىن چىققاچقنە ياقىنلاشالر وشوندىن
 صوڭ قلەدەنىڭ استىحكاملرن بوتونلەى وىران ايتەلر. دخى متفقلر،
 بونىدە باطسەدە قىزغانماسلىق ايسكى پاراخولرن استعمال قىلالر
 ياڭا تىپ پاراخودلرنى تىك ياردەم اوچون گنە يورتەلر. متفقلرنىڭ
 ايسكى پاراخودلرى دە ۱۴ چاقىردىن آلا طورغان طوبلر بلەن
 قوراللاندر لوب، چىناق قلەدە طوبلرى ۱۰ چاقىردىن غنە آلتانلىقلرنىڭ،
 بو قلەدەنىڭ فور طلرى بلەن كورەشورگە شول ايسكى پاراخودلردە
 يار اياچق ايكان؛ اما توركلرنىڭ بوندىغى ۱۴ دىوملى طوبلرى بلەن
 كورەشورگە طوغرى كىلە باشلاغاچ ياڭا پاراخودلرن دە اشكە
 قوشاچقىلر ايكان.

آڭلاشلا، كە متفق فلوطلر چىناق قلەدە بوغازنى كىچەرگە طرشالر.
 بو فلوطلر، بوغازنىڭ فور طلرن وىران ايتو بلەن گنە طوقنار لرمى؟
 ياكە مرمەرگە چىغار لرمى؟ آنىسن تىزدن كورورمز.

